

Bokmeldinger

Rob White og Johanna Wyn

Youth and Society. Exploring the Social Dynamics of Youth Experience
Oxford: University Press, 2004

Den australske pedagogikkprofessoren Johanna Wyn, leiar av Youth Research Centre ved Universitetet i Melbourne, har saman med sosiologen Rob White utgitt boka «Youth and Society». Wyn er ein internasjonalt markert ungdomsforskar mellom anna med sine tidlegare bøker, «Rethinking Youth» (1997, også saman med White) og «Youth, Education and Risk: Facing the Future» (2001, saman med Peter Dwyer).

Gjennom tidlegare arbeid har Wyn lansert omgrepet *nye vaksne* (new adulthood). Med bakgrunn i omfattande longitudinelle studiar av ungdomskohortar fødte etter 1970 hevdar ho at særleg aldersfasen 20–30 år er i endring i postindustrielle samfunn. Ho viser at det er empirisk grunnlag for å snakke om ein meir samansett og mindre lineær overgangsfase enn hos tidlegare generasjonar. Tryggleik i denne fasen hevdar ho meir blir skapt gjennom evne til horisontal mobilitet – å veksle mellom studiar, arbeid og tilknytning til sosiale miljø som ein til ei kvar tid finn meningsfylt, meir enn langsiktig kontinuitet. Fleksibilitet blir sett på som viktigare enn planar på lang sikt som grunnlag for eigen framtidig tryggleik. Trass i ein usikker arbeidsmarknad ser mange at det er tryggare med ein horisontal mobilitet, der dei kan hoppe frå ein type arbeid til ein annan, eventuelt til andre aktivitetar.

Den nye boka til Wyn og White har tre sentrale delar. I den første delen skriv forfattarane om viktige former for sosial ulikskap – om ulikskap knytt til sosial klasse, til kjønn, til rase og etnisitet og til geografisk periferi. I ei tid då ungdomssosiologien er prega av omgrep som individualisering og auka valfridom, er det viktig å bli mint på at strukturelle vilkår, som sosial klasse, kjønn, etnisitet og geografi, framleis er ein generator for variasjon i levekår gjennom ungdomsfasen. Det som blir tolka som individuelle dilemma, vil ofte vere klassebasert ulikskap. Forfattarane diskuterer i denne delen korleis slik strukturell ulikskap slår ut i nye former – og korleis ungdom prøver å finne nye svar, meir eller mindre medvitne om kva systemvilkår som ligg bak. I det australske samfunnet med ungdomsarbeidsløyse som er høg samanlikna med norske forhold, syner til dømes forfattarane korleis det poli-

tiske språket forklarer arbeidsløyse eller motstand mot å godta uverdige arbeidsvilkår som «negative haldningar» eller «dårlege familiar». I tillegg er det ungdommelige språket ofte individualiserande. Svikten blir gjerne forstått som individuelle manglar. Samtidig gir boka eksempel på korleis ungdoms tilknytning til lågare sosiale lag, til minoritetar eller til utkantmiljø kan brukast som eit grunnlag i deira eigen strategi for betre levekår.

I den andre delen av boka tek forfattarane for seg sentrale institusjonar si rolle overfor ungdom i form av ungdomspolitikken, familien, skulen og spesielt rettssystemet. Forfattarane viser korleis oppsplittinga av den statlege politikken, det vil seie at til dømes skulepolitikken ikkje blir sett i forhold til arbeidsmarknadspolitikken, fører til mangel på ein heilskapleg ungdomspolitik og risiko for sosial ekskludering. Arbeidsmarknadspolitikken er til dømes ikkje utforma med tanke på at ein stor del skuleelevar under 18 år er deltidsarbeidarar. Politikken er i staden utforma med tanke på at dei er elevar og ikkje arbeidarar. Boka tek opp omgrepet medborgarskap og kva krav som må oppfyllest for å snakke om at ungdom er deltakarar i sin eigen livssituasjon. Kapitlet om utdanning dokumenterer korleis ungdoms forhold til kvalifisering har endra seg gjennom dei siste tiåra. Utdanning er meir nødvendig enn før for å sikre seg tilgang til arbeidsmarknaden, men samtidig er det meir usikkert kva slags utdanning som gir slik tilgang. Den lineære samanhengen mellom utdanning og arbeid er svekka. Passiv mottaking av opplæring er ikkje lenger ein god nok strategi for å sikre seg arbeid. Meir varierte livserfaringar på ulike arenaer synes å vere eit meir brukbart alternativ. Forfattarane byggjer på denne måten under omgrepet «nye vaksne» nemnt over. Kapitlet viser også korleis jentene si «overtaking» av utdanningsfeltet har ført til ei dreining av den politiske debatten i retning av korleis ein kan betre gutane sine resultat.

Den siste delen av boka handlar om ungdoms utforming av sosial identitet, særleg gjennom ei drøfting av korleis ungdom handterer utfordringane frå ein samansett økonomi, i forhold til kultur og i forhold til helse. Wyn og White viser korleis unge vaksne er aktive på ulike arenaer samtidig – studiar, arbeid, sambuarskap, vener, fritidsarenaer, utlandsopphald – for å utvikle sitt repertoar og sosiale kompetansar. Dei skaffar seg nødvendig kjøpekraft, men dannar på denne måten også sin sosiale identitet. Dei ser skapinga av dei unge vaksne i det sterke trykket frå den globale ungdomskulturen, men òg i påverknaden frå særigne lokale forhold. Dei viser særleg korleis det ungdommelege rommet i bykjernen, sterkt influert av konsum og kommersielle interesser, har innverknad på ungdoms identitet. Omdanninga av det «frie» offentlege rommet til eit kommersielt og delvis privatisert rom har medverka til å snevre inn ungdoms valmuligheiter i staden for å utvide dei. Dette er ei

tilsynelatande motsetning i forhold til auka kjøpekraft og auka tilgang på kommersielle varer. Forklaringa kan vere at tanken om valfridom er overvurdert. Frå den unge sin synsvinkel kan det tenkjast at det å «velje» ein bestemt stil når det gjeld kropp og klede, blir opplevd som eit press. Å mislukkast i å vere konform kan skape skuld, angst og eventuelt ekskludering.

I eit avsluttande kapittel fokuserer Wyn og White særleg på auka vektlegging av helse og velvere/trivsel blant ungdom. Dei viser til undersøkingar som tyder på at dette er område som ungdom meir enn andre utfordringar (som vennskap, arbeid, utdanning osv.) skulle ønskje at dei takla betre enn dei gjer. Ein særleg tankevekkande del av dette biletet er uroa for den mentale helsa. Ungdoms eiga fokusering på mental helse samsvarer med internasjonale studiar av at dette er eit aukande problem i ungdomsbefolkninga. Forfattarane ser dette som uttrykk for at helse har kome sterkt i fokus i eit postindustrielt samfunn der individualisering har blitt eit av dei viktigaste omgrepa i den kulturelle forståinga. Helse og velvere har blitt svært sentrale prosjekt i sjølvbet. Kroppen blir sett på som uttrykket for personens evne til å handle og gjere rasjonelle val. Å mislukkast kan då lett bli sett på som eit individuelt, moralsk spørsmål og dermed skambelagt. Kroppen symboliserer individets evne til å handtere samfunnet, og det medfører skam å ikkje oppfylle forventningane til seg sjølv – ein sunn og veltrena kropp, som signaliserer kontroll og velvere, og som blir uttrykt gjennom den rette kleskoden.

Boka til Wyn og White er eit viktig bidrag til den breie ungdomsforskinga der ein fokuserer på den samfunnsmessige endringa i ungdomsoppgrepet. Forfattarane byggjer på eit omfattande, longitudinelt empirisk materiale som legg eit godt grunnlag for denne diskusjonen. Ein stor del av empirien er henta frå studiar i Australia, sjølv om det også blir vist til internasjonale studiar. Ein kan kanskje hevde at boka dermed er mindre relevant i ein norsk samanheng, fordi det norske samfunnet er annleis. Samtidig kan dette nettopp sjåast som eit interessant innspel i ein norsk/skandinavisk debatt, fordi Australia har kome så mykje lenger i ei utvikling som vi har tendensar til også hos oss: ei nyliberalistisk omforming med auka marknadsorientering og privatisering av utdanning. Boka tek også opp den geografiske dimensjonen og ser på unge som veks opp i den geografiske periferien. Denne delen av studien gir også interessante assosiasjonar til vårt samfunn, fordi Australia på same måten som Noreg, har mange småsamfunn («outbacks») med stor geografisk og dels kulturell avstand til dei sentrale, urbane områda i søraust.

Kåre Heggen

Selma Therese Lyng*Være eller lære**Om elevroller, identitet og læring i ungdomsskolen*

Oslo: Universitetsforlaget, 2004

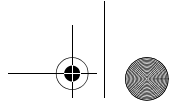
Boka er basert på en studie av elevatferd i ungdomsskolen i to utvalgte skoler, en på Østlandet og en i Rogaland. Forfatteren er opptatt av å vise at skolen handler om mer enn læring i snever forstand. I møtet og konfrontasjonen med de krav og forventninger den formelle læresituasjonen setter, utvikler elevene strategier for tilpasning og overlevelse. Noen av disse strategiene inngår som del av oppbygging av sjølbilde og identitet. Disse uformelle læreprosessene finner hun i spennet mellom den formelle og uformelle elevrollen.

Gjennom studien av atferd i klassesituasjonen framstår et typegalleri av ulike elevroller. Her finner hun blant andre Nerden, Gulljenta, Jålejenta, Gutteromsgutten og Machogutten. Langt på vei er elevrollene kjønns spesifikke. Av disse er det særskilt grunn til å gå inn på to: Machogutten og Gulljenta. Machogutten er tøff, mandig, kul og provoserende. Han opptrer blant annet som sabotør, frekkas og sløving. «Det er ikke det at Machoguttene ikke kan, de tar bare ingenting seriøst, de brøler og er voldsomme» (Lyng 2004:79). Gulljenta derimot er sosialt flink. Hun er inne med lærerne uten å virke smiskete, og hun omtales som aktiv og pliktoppfylgende med evne til å sysselsette seg sjøl. Mønsteret er velkjent og føyer seg inn i tidligere beskrivelser av elevatferd i klasseromssituasjonen.

Lyng understreker at det fenomenet som beskrives, i historisk perspektiv, ikke er nytt. Likevel peker hun på en viktig endring. Læringsformene har blitt mindre formelle og hierarkiske enn tidligere. Lærerne forsøker å utvikle en samværsform, eller en felles kontrakt og forståelse, der elevene frivillig og naturlig tar del i læreprosessene. Dette forutsetter at deltakerne oppfatter hverandre som del av et ekte «gyldig vi» (Lyng 2004:26). En slik mer åpen undervisningssituasjon gir i større grad rom for ulike elevroller og tilpasningsformer.

Styrken i framstillingen er nærheten til elevene og til det formelle og uformelle sosiale livet i klasserommet. Som leser får jeg umiddelbart tillit til de beskrivelsene som blir gitt. Her er ingen lettvinte eller sjablonmessige karakteristikker.

Likevel, det er alltid noe å sette fingeren på. Språket er ujevnt. På det beste er det riktig bra, både med flyt og med et variert vokabular. Andre ganger ville det derimot vært en fordel med en viss opprydding. Opprinnelig var dette en hovedoppgave, og hovedoppgavens preg er der i noen grad fremdeles. Her er omstendelige redegjørelser, som bryter inn i teksten, om oppbyg-

ging av boka og hva vi har i vente – eller om hva vi allerede har lest. Slike kunstpauser er i beste fall en unnskyldning for at noe ikke er helt bra med komposisjonen. I vårt tilfelle er dette dessuten unødvendig fordi boka gjennom sin tematiske oppbygging utgjør et logisk sammenhengende hele. Her burde forfatteren fått bedre råd fra forlaget.

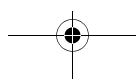
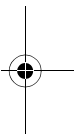
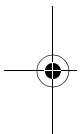
I innledning får vi et sveip rundt i de standardiserte framstillingene av en samtidsdiagnose og synet på ungdom. Giddens, Ziehe, Piaget, Bourdieu og flere norske bidrag er der alle sammen, uten at denne ekskursen gir spesielt relevant bakgrunn eller informasjon om det egentlige temaet. Derimot tar forfatteren leserne med på en leseverdige, nødvendig og relevant tur innom identitetsbegrepet – for å gi bakgrunn til å forstå hvordan elevroller former seg ut. Her er to begreper som i denne sammenheng står sentralt: identitetsbegrepet, utledet av Erikson og Mead, og rollebegrepet der Goffman er den viktigste bidragsyteren. Det savnes likevel en mer eksplisitt drøfting av sambandet mellom disse to begrepene eller tilnærmingene.

Framstillingen er ikke knyttet tilstrekkelig opp til tidligere forskning. Hun er langt fra den første som har prøvd seg på en slik øvelse. Det hadde vært fint, spesielt i en bok der plassen er til stede, å gi en breiere framstilling av andres bidrag. Hva finner hun som eventuelt er nytt eller annerledes?

Videre savnes en mer eksplisitt drøfting av hva disse ulike elevrollene eller tilpasningsstrategiene gir som konsekvenser for læring, og om det er behov for praktiske reformer av skolens pedagogiske innhold. Hvem taper, og hvem vinner, for eksempel i forhold til kjønn og sosial klasse. Hva er galt med skolen når gutter og jenter kommer så ulikt ut?

Med disse innvendingene er dette en bok som både fortjener å bli lest, og som gir rom til ettertanke. Her er grunnlag og behov for videre forskning. Jeg ser for meg et prosjekt der disse elevrollene kan prøves ut også kvantitativt empirisk.

Tormod Øia

Kåre Heggen*Risiko og forhandlinger. Ungdomssosiologiske emner*

Oslo: Abstrakt forlag, 2004

Spørgsmålet om at være ung og derfor spørgsmålet om, hvad ungdom er, kan på en måde ses som universelt. Der må være noget «bag ved» som kan forklare, hvorfor unge opfører sig som de gør. Herved holdes ungdomsforskningen i gang. Den skal finde svar på dette store spørgsmål. Men ungdomsforskningen er også nødvendig, fordi mange af dagligdagens syn på ungdom besvarer dette spørgsmål på en særlig ensidig måde. Praktisk ungdomstænkning er ofte indfanget i en abstrakt psykologisk tænkning om barn, ung og voksen, som sætter fokus på psykologiske transitionsperspektiver. Psykologer og ungdomspædagoger har det ofte med umiddelbart at sætte fokus på unges identitetsudvikling. En udvidelse af denne type ungdomsteori kan blive inspireret af en yderst enkel reformulering af ungdomsproblematikken: En opmærksomhed på ungdomslivet som en foranderlig livsfase bestemt af masser af samfundsmæssige kræfter og forandringer. De enkelte unges liv og udvikling bliver herved et aspekt, et svar eller et oprør over den verden, som man er ung i. Og samtidig bliver ungdomsteorien en teori om, hvorledes unge må organisere deres eget liv for at få styr på deres fortid og fremtid.

Kåre Heggens bog er et sobert tilbud til denne udvidelse. Den fortæller, hvad det er, der former ungdom, og hvordan unge bruger deres ungdomsliv.

Bogens første kapitel giver et godt overblik over ungdomsforskningens forsøg på at skabe en ungdomsteori. Plottet i denne problematik synes netop at være, at ungdom både kan ses som et alment og et historisk fænomen. Dette viser sig ved at en del af forskningen i sit forsøg på at afdække ungdommens almenhed etablerer «psykologiske» teoridannelser, som f.eks. Stanley Halls opfindelse af en «adolescence» og Eriksons senere fokusering på «identiteten». Andre dele af forskningen prøver at fokusere almenheden som en historisk udvikling ved at pege på sociale forandringer og udfordringer, som især præger unges liv. Her specielt uddannelse og individualisering. Kapitlet antyder, at de senere års ungdomsforskning, f.eks. Thomas Ziehes arbejder, opnår deres popularitet ved at kombinere disse to hovedperspektiver.

Heggen viser fint dette spil og fremhæver også de senere års interesse for ungdomskulturforskningen og for manglerne i ungdomsteoriernes kønsforståelse. Kapitlet giver således et godt overblik over hovedspørgsmål for ungdomsforskningen, og herved et godt udgangspunkt for bogens senere analyser.

Den ungdomsforskningsmæssige grundproblematik videreføres i kapitel 2, som ser på brugen af begreber som identitet og individualisering. Her er det

dog mest individualiseringsproblematikken der sættes i fokus, og identitetsbegrebet henvises til en praktisk plads som noget mennesker jo også skal udvikle. Herved foregår der et praktisk valg af individualisering som det almene forhold, som sætter en ramme for bogen. Således vælges da også Olve Kranges opmærksomhed på de tre felter: Samfundsmæssig individualisering, individuel individualisering og kulturel påvirkning som analytisk redskab. Denne oprindelige Parsonianske fokusering er med til at give plads for de empiriske beskrivelser og for at se på de spændinger som moderniteten sætter imellem de tre felter i trekanten: kultur, samfund og individ.

De følgende kapitler spiller som en fuga på de opstillede præmisser. Uddannelsesproblematikken ses som den centrale grundfigur. Kapitlet opsamler enkelt og klart eksisterende uddannelsesviden m.h.t. social klasse og køn. Bogen bliver her dog noget «norsk» – underforstået at den ser ungdomsperspektivet igennem norske forhold. Og på trods af en opmærksomhed på udfordringerne i moderniteten i forholdet mellem «institutionel individualisering» og «individuel individualisering» – eller hele opmærksomheden på at sætte eleven i centrum – så er dette tema dog ikke videre klart udviklet. Skolens plads og engagement i at finde og skabe en ny individualiseret ungdom er ikke rigtig foldet ud. Men valget af uddannelse som det første og mest centrale tema sikrer at bogen rent praktisk udfolder et samfundsmæssigt alment perspektiv i sin ungdomsanalyse.

I kapitlet om livsstil og forbrug er der en større opmærksomhed på den sociale konstruktion af ungdomslivet. Livsstilsbegrebet er trængt ind i ungdomsforskningen, og Heggen viser, at det er med til at vise unge som konsumenter. (Ikke så mærkeligt, idet livsstilsbegrebet velsagens er en reklameopfindelse.) Men måske fordi Zigmunt Bauman ikke kommer på banen, bliver de bredere perspektiver på ungdom og individualisering som et aspekt af at blive «kunder i moderniteten», ikke foldet ud. Heldigvis bringes Ivar Frønes og Ragnhild Brusdals kundesamfundsmetafor på banen. Den giver inspiration til en kort omtale af forskellige centrale forskningsmæssige/politiske metaforer i ungdomsforskningen: borger, klient eller kunde.

Globaliseringsudfordringen er nok en af de mest interessante problematikker i dagens ungdomsforskning. Det er derfor fint, at bogen har et særligt kapitel om «Globalisering og flerkultur», som tegner forskellige opmærksomheder til brug i en debat, som ofte føres ud fra politisk udvalgte positioner. Heggen viser, at ungdomslivet påvirkes på flere niveauer af ikke blot globaliseringen, men også af de politiske initiativer, som følger hele denne diskurs. Kapitlet peger på, hvorledes globaliseringen udfordrer velfærdssamfundet og herved uddannelsessystemerne og «gen»-skaber en konkurrence og differentiering i ungdommen. Samtidig fremhæver han, at flerkul-

turaliteten både er værdifuld og inspirerende i ungdomslivet, men også grund for en ny social ulighed.

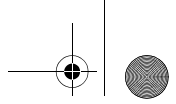
Centrum eller periferi-kapitlet giver en orientering om nogle af de mange undersøgelser af forskellen på unge og byliv og unge i udkanten. Der er tale om en dokumentation, som peger på centrale forskelle, men som også fortæller, at ungdom ikke blot formes lokalt. Unge bliver også unge i et samfund, som tilbyder uddannelse og bevægelighed.

Som kapitel 7 viser, så skabes der dog mange former for marginalisering i ungdommen. Kapitlet sætter fokus på individualisering og stigende valgmuligheder, som ligger som tema i den bredere modernitetslitteratur. Her ved er der lagt op til at se på, hvorledes der vælges, hvor frit står man, og hvilke valg der træffes. Her bruges marginalisering som et procesbegreb, som peger på at marginalisering referer til mange aspekter af et samfunds- og ungdomsliv. I fremstillingen fokuseres der på struktur, individ og kulturniveau og på de teoretiske perspektiver på marginalisering. Kapitlet giver således en oversigt over opmærksomhedspunkter, men ikke så megen information om, hvorledes marginaliseringen i ungdommen foregår, og hvor omfattende den er.

I det afsluttende kapitel stiller Heggen spørgsmålet, om det nu også passer: Er der tale om nye individualiseringer og valg i moderniteten. Ved at søge efter «moments» som indeholder både fortid, nutid og fremtid, viser det sig, at unge måske i dag er mindre fremtidsorienterede og mere nutidsorienterede. Som den australske ungdomsforsker Johanna Win's undersøgelser peger på, så er unge mere optaget af fleksibilitet end af fremtidsperspektiver. Det er måske spørgsmålet, om kapitlet er overbevisende nok. Det giver nye indput om, hvad individualisering også handler om, og det er med til at antyde, at netop unges valgfrihed ikke er det samme for unge og voksne. For de unge handler det mere spontant om at bruge muligheder (som derfor ofte ses positivt) i stedet for at kunne se fremtid og perspektiver. Samtidig peger Heggen på, at der hersker en usikkerhed, om der direkte er sket et brud i unges individualisering. Om modernitetsteoriene har ret. Norske undersøgelser peger på, at der stadig er centrale felter, hvor unge orienterer sig institutionelt.

I en samlet vurdering af bogen er det værd at pege på, at der er tale om en bog, der giver en god indføring i ungdomsforskningens aktuelle temaer og et godt overblik over dagens ungdomsforskning. Især giver den et godt billede af den viden og de tankegange, som udvikles og optager norsk ungdomsforskning. Hermed også sagt, at bogen kan virke noget «norsk-privat».

Teoretisk er bogen i stand til at pege på forskellige opmærksomheder, som præger ungdomsforskningen, men bogen er i sig selv ikke så klar i sine teo-

retiske ungdomsperspektiver, og de mange forskellige felter af ungdomsliv udfoldes kun begrænset i relation til hinanden. Således kunne man have ønsket en afklaring af, hvorledes betydningen af uddannelse spiller ind i forbindelse med livsstilsanalyser og ungdomslivets konsumentgørelse. Ligeledes er spillet mellem identitet og individualisering ikke foldet ud, selv om det er bogens centrale tema, og de tre begreber: strukturel individualisering, individuel individualisering og kulturel påvirkning kunne give et grundlag for det.

Der er ikke tvivl om, at spørgsmålet om et skift i ungdomslivet, om udviklingen af en ny modernitet med konsekvenser for de unges liv og identitetsdannelse er vigtigt, og selvom bogen teoretisk er forsigtig, så giver den en god beskrivende indføring i de temaer, som må optage mange, som interesserer sig for, hvorfor de unge gør det de gør.

Sven Mørch

